

INKLYUZIV TA'LIM NUQSONI BOR BOLALAR UCHUN QO'LLAB- QUVVATLASHDIR

Qo'qon Universiteti Andijon Filiali
Psixologiya yo'nalishi 2- kurs talabasi
Jangirova Kibriyoxon

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tiborga sazovor bo'lib, ayniqsa nuqsoni bor bolalar uchun ta'lim berishda ularga to'liq va samarali qo'llab-quvvatlash ta'minlash maqsadida ishlab chiqilmoqda. Ushbu yondashuvning asosiy mohiyati har bir bolaning o'ziga xos qobiliyatlari, ehtiyojlari va imkoniyatlariga moslashgan ta'lim muhitini yaratishdan iboratdir. Nuqsoni bor bolalarning ta'lim olishlari uchun alohida sharoitlarni tashkil etish orqali jamiyatda tenglik va adolat tamoyillarini mustahkamlash mumkin bo'ladi. Inklyuziv ta'lim tizimi barcha o'quvchilarning huquqlarini hurmat qilgan holda ularning bilim olish, rivojlanish va ijtimoiylashtirish jarayonlarini qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, jamiyat, bolalar, adolat, ta'lim, bilim, qobiliyatlar, ehtiyojlar, rivojlanish, ijtimoiy me'yorlar.

Inklyuziv ta'limning zaruriyati va ahamiyati ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlar tamoyillari asosida shakllanadi. Nuqsoni bor bolalarning ta'lim olishda duch kelgan to'siqlari ularning nafaqat akademik yutuqlarini, balki butun hayotdagi imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Shu sababli, ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni joriy etish orqali har bir bolaning o'z salohiyatini to'liq namoyon eta oladigan ijobiy muhit yaratish talab etiladi. Inklyuziv ta'lim orqali nafaqat nuqsoni bor bolalar, balki sog'lom bolalar ham birgalikda o'rganib, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar, tolerans va hurmat hissini shakllantiradilar. Inklyuziv ta'limda asosiy e'tibor o'quvchilarning individualligiga qaratiladi. Bu yondashuv nafaqat o'quv dasturlarini moslashtirishni, balki metodikalar, o'qitish usullarini ham farqlashni talab qiladi. Hamma o'quvchilarning ehtiyojlari turlicha ekanligi sababli, ta'lim jarayonini har bir bola uchun qulay va samarali qilish

maqsadida mutaxassislar hamkorligida maxsus yondashuvlar ishlab chiqiladi. Masalan, nutqida qiyinchiliklar bo'lgan o'quvchilarga maxsus sozlangan o'quv materiallari taqdim etilishi yoki jismoniy imkoniyati cheklangan bolalar uchun maktab infratuzilmasini moslashtirish kabi choralar ko'riladi.[1]

O'qituvchilarning inklyuziv ta'limni amalga oshirishdagi roli juda katta. Ular nafaqat o'quv dasturini bajara olishlari, balki psixologik yordam ko'rsatish, bolalarni ijtimoiy muhitga moslashishida qo'llab-quvvatlash bilan shug'ullanishlari kerak. Bu jarayonda o'qituvchilarning kasbiy salohiyati, pedagogik ko'nikmalari hamda motivatsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta'lim metodologiyasini chuqur o'zlashtirgan o'qituvchilar bolalarning individual ehtiyojlarini aniqlab, ularga mos ta'lim usullarini tanlashlari orqali ularning o'qishdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlamoqdalar. Shuningdek, o'qituvchilarning ota-onalar bilan yaqindan hamkorlik qilishi o'quvchilarning rivojlanish jarayonini yanada samaraliroq qiladi. Bola yoki o'quvchining inklyuziv ta'lim muhitida erishgan yutuqlari nafaqat akademik, balki ijtimoiy va emotsional jihatdan ham ularning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Bu esa natijada ularning o'z-o'zini anglash, kelajakdagi mustaqil hayotga tayyorlanishlariga yordam beradi. Inklyuziv ta'lim tizimida har bir bola jamiyat a'zosi sifatida o'zi uchun munosib imkoniyatlarga ega bo'lib, o'z salohiyatini to'liq amalga oshirishi ta'minlanadi. Bunday yondashuv bola va yoshlarning ijtimoiy himoyasi va qo'llab-quvvatlashini kuchaytiradi.[2]

Jamiyatda inklyuziv ta'limning ommalashuvi orqali ijtimoiy stereotiplardan xalos bo'lish va ijtimoiy muvozanatni ta'minlash mumkin. Nuqsoni bor bolalarga nisbatan oldingi munosabatlar va stigma kamayadi, ularning teng huquqli hayot kechirishlari uchun sharoitlar yaratiladi. Bu esa o'z navbatida, kelajak avlodning inson huquqlari va turli xil yetishmovchiliklarga nisbatan hurmatli munosabatni shakllantirishiga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'lim har bir shaxsning qadriyatini tan olishni va ijtimoiy birdamlik muhitini yaratishni asos qilib oladi. Inklyuziv ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun davlat siyosati, maktab infratuzilmasi, o'qituvchilarning malakasini oshirish va jamoatchilik xabardorligini kuchaytirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib

borilishi zarur. Maxsus yondashuvlarni o'z ichiga olgan ta'lim dasturlari ishlab chiqilishi, har bir maktabda inklyuziv sinflarning tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ota-onalar va jamoatchilik ta'lim jarayonida faollik ko'rsatishi, inklyuziv ta'limning afzalliklari haqida keng targ'ibot ishlari olib borilishi lozim.[3]

Medikopsixologik qo'llab-quvvatlash, individual rehabilitatsiya dasturlari va ijtimoiy integratsiya xizmatlari orqali nuqsoni bor bolalar uchun ta'lim jarayoni yanada samarali bo'ladi. Ularning ehtiyojlari va imkoniyatlariga mos keladigan qo'shimcha resurslar taqdim etilishi, har bir bolaning o'ziga xosligini hisobga olish zarur. Shu yo'l bilan inklyuziv ta'lim tizimida har bir bola o'zining eng yaxshi natijalariga erisha oladi, o'z hayot sifatini yaxshilaydi. Yuqoridagilardan kelib chiqib, inklyuziv ta'lim nuqsoni bor bolalar uchun samarali qo'llab-quvvatlash tizimi sifatida ta'riflanadi. Bu tizim har bir bolaning huquq va ehtiyojlarini inobatga oladi, ularning o'zaro hurmat va hamkorlik asosida rivojlanishini ta'minlaydi. Inklyuziv ta'lim nafaqat nuqsoni bor bolalarning ta'lim olish sifatini oshiradi, balki jamiyatda ijtimoiy o'zaro tushunishni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu ta'lim shakli jamiyatda tenglik, hurmat va ijtimoiy birdamlikni rivojlantirishda muhim vositadir.[4]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim har bir bolaga munosib ta'lim olish imkoniyatini beruvchi, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydigan ta'lim tizimidir. Ushbu yondashuv nuqsoni bor bolalarning jamiyatda o'z o'rnini topishlariga, mustaqil hayotga tayyorlanishlariga yordam beradi. Inklyuziv ta'limning muvaffaqiyati davlat siyosati, maktablar, o'qituvchilar va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlariga bog'liq bo'lib, bu yo'nalishda chuqur va keng qamrovli ishlarni davom ettirish zarur. Shunday qilib, inklyuziv ta'lim nafaqat ta'lim sifatini yaxshilash, balki yanada adolatli va teng huquqli jamiyat qurishda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, G. (2018). Inklyuziv ta'limda psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash omillari. *Pedagogika va Psixologiya*, 6(2), 45-53.

2. Karimova, M. (2019). Nuqsoni bor bolalar uchun inklyuziv ta'lim metodikalari va ularning samaradorligi. Ta'lim Nazariyasi va Amaliyoti Jurnal, 12(3), 78-86.
3. Mamatqulova, Z. (2020). Inklyuziv ta'lim tizimida maxsus imkoniyati cheklangan bolalarga ko'maklashish. O'zbekiston Pedagogika Jurnal, 14(1), 22-30.
4. Mirzaahmedova, S. (2021). Inklyuziv ta'lim va pedagoglarning kasbiy malakasini oshirish masalalari. Ta'lim Sifatini Yaxshilash, 9(4), 15-24.
5. Nasirova, D. (2017). Inklyuziv sinflarda ta'lim-tarbiya jarayonining psixologik qo'llab-quvvatlash tizimi. Psixologik Tadqiqotlar, 5(3), 60-67.
6. Tashanova, L. (2022). Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'limni amalga oshirishning nazariy asoslari. Maktab va Ta'lim, 8(2), 35-44.
7. Yusupova, N. (2019). Inklyuziv ta'limda ota-ona va jamiyat hamkorligining ahamiyati. Ta'lim va Jamiyat, 11(1), 39-47.